

Дорогі жінки!

У перші дні березня приходить прекрасне свято – Міжнародний жіночий день. І не випадково у цей час ми вітаємо Її Величність Жінку. Адже, немов сама весна, вона несе у цей світ ніжність, красу, доброту й кохання. А ще – які б буревії та зливи не проносилися над світом, жінка завжди залишається Берегинею, Матір'ю, уособленням милосердя й самопожертви. І завдяки цьому триває життя, продовжується й сам людський рід.

Любі наші! Прийміть сердечні вітання з нагоди Вашого свята! Бажаємо Вам міцного здоров'я, вічної молодості, щирого кохання, родинного щастя й затишку, радості та оптимізму. Нехай успіх супроводжує Вас у всіх справах, в оселях панують злагода й добробут, колеги шанують, а діти радують. З весною Вас!

Засновники, дирекція ПП «Агроєкологія»

Новини

Нова продукція полюбилася українцям

Останнім часом в асортименті органічної продукції нашого підприємства з'явилися нові назви. Новинки відразу полюбилася споживачам.

Нещодавно ми почали виробляти крупу кукурудзяну органічну та кілька видів органічного жорнового борошна: вівсяне, гречане, житнє, з озимої і ярої пшениці, кукурудзяне. Таким чином ми задовольняємо побажання наших постійних покупців і загалом споживачів органічної продукції та ентузіастів здорового харчування в Україні. Адже жорнове борошно, особливо – не просіяне, у нас в країні майже не випускають, навіть звичайне, не говорячи вже про органічне. А попиту на нього існує. Після того, як у нашому переробному цеху запрацював жорновий млин, можливість виробляти таку продукцію з'явилася і у нас.

Процес виробництва нової продукції ми повністю запустили у листопаді минулого року. І вже за неповних два місяці, які залишалися до Нового року, реалізували понад 10,5 т борошна прямого помелу різних видів. Найбільшу популярність серед них має житнє жорнове просіяне борошно. Це, зокрема, пов'язане з тим, що ним зацікавилися пекарні. А в споживачів, які беруть продукцію для домашнього використання, найбільш популярними є також гречане жорнове і житнє жорнове не просіяне борошно.

Загалом за минулий рік ми реалізували понад 75 т органічних круп та борошна. Найпопулярнішою продукцією залишається борошно вищого ґатунку, якого продали понад 23 т. Із круп найохочіше споживачі купляють вівсяну (майже 9,5 т), гречану (разом із січкою – понад 10 т), пшеничну «Артек» і ячну (по 5,5 т). Протягом 2015 року реалізовано 41,1 т різних круп, що вдвічі більше, ніж у 2014 році.

Наведені цифри говорять самі за себе: споживачі все частіше віддають перевагу екологічно безпечним продуктам. Отже, справа, розпочата засновником підприємства Семеном Свиридоновичем Антонцем сорок років тому, дає свої плоди, і наша продукція вже служить людям.

Олена Котова, заступник головного бухгалтера

Актуально

Горизонти міжнародної співпраці

У нинішньому році ПП «Агроєкологія» вперше представило свою продукцію на найпрестижнішій світовій виставці в органічному секторі «BioFach». Поїздка у Німеччину принесла нові ділові контакти й перспективи розвитку.

Щорічна міжнародна виставка органічних продуктів «BioFach-2016» проходила з 10 по 13 лютого у місті Нюрнберґ. Це – наймасштабніша подія в світі, повністю присвячена органічній галузі. Нинішнього року вона привабила рекордну кількість відвідувачів – майже 48 тисяч. Участь у виставці узяли понад 2,5 тис. експонентів з 90 країн. Вони привезли органічні продукти харчування, натуральну косметику, технічні й технологічні новинки, переробне обладнання тощо. Особливим різноманіттям відрізнявся асортимент органічних продуктів харчування: тут було все, чого може забажати споживач, – від круп до фруктів і від цукерок до вина. Окремо були представлені дослідницькі, консультативні й сертифікаційні компанії. Крім ознайомлення з продукцією та налагодження ділових зв'язків, експоненти й відвідувачі виставки могли взяти участь у десятках цікавих і корисних заходів – семінарах, форумах, конгресах, шоу, конкурсах.

Уже кілька років бере участь у найбільшій органічній виставці світу й українська делегація. Завдяки підтримці партнерів з Європейського Союзу та Швейцарської Конфедерації Україна мала власний павільйон, де цього року свою продукцію представили десять українських органічних виробників і одна сертифікаційна компанія. Вперше серед учасників було й наше підприємство. Його представляли генеральний директор Гліб Лук'яненко, начальник відділу постачання Павло Захарченко й економіст Олександр Фесенко.

Із собою ми взяли зразки всієї сертифікованої органічної продукції підприємства, як рослинної сировини, так і продуктів її переробки: зерно різних культур, крупи, борошно, олію. Вдало зроблений стенд, де добре видно кожен вид продукції, багато роздаткового матеріалу – буклети, книги, презентація, сувенірна продукція сприяли інтересу відвідувачів, спонукали їх до спілкування з представниками господарства. Український павільйон був обладнаний не лише стендами, але й столиками, стільцями, де можна було спокійно посидіти й поговорити з представниками іноземних підприємств, які зацікавилися продукцією. Нам ставили багато запитань, було зрозуміло, що люди приїхали на виставку не лише подивитися на представлені експонати, але й дізнатися щось нове, знайти ділових партнерів.

Із розмов з відвідувачами ми також винесли чимало корисного. Насамперед, це стосується останніх тенденцій попиту на ту чи іншу продукцію. Так, багато хто запитував про безглютенові продукти. Зараз досить багато людей у світі мають непереносимість глютену – комплексу білків, який містить зерно деяких зернових культур: пшениці, жита, вівса, ячменю. Також існують модні безглютенові дієти й для здорових людей. Відповідно, зростає попит на продукти, які цих білків не містять. Наприклад, у США ринок безглютенових продуктів зараз має обіг близько 4 млрд. доларів на рік. Є безглютенова продукція і у нас. Тож відвідувачі жваво цікавилися нашим просом, гречкою, соняшником. Водночас високий рівень інтересу був і до інших продуктів, зерна. Представники різних компаній брали у нас зразки, висловлювали бажання укласти угоди на постачання зерна майбутнього врожаю й продуктів переробки. Причому, географія тих, хто хоче з нами співпрацюва-

Делегація ПП «Агроєкологія» на міжнародній виставці органічних продуктів «BioFach-2016»

ти, досить широка: тут і представники європейських країн, і Саудівської Аравії, і Південної Кореї.

Також ми дізналися й про попит на ті культури, які ми поки що не вирощуємо. Виявляється, зараз дуже популярні соя, нут, льон, спельта. Все це – види рослин, які добре почуваються в наших умовах, тож маємо перспективи розширення асортименту. Вже прийняте рішення щодо перших посівів сої та спельти.

На виставці ми мали можливість поспілкуватися з цікавими людьми. Наприклад, познайомилися з українцями, які живуть у Туреччині. Вони мають бізнес з виробництва різних органічних продуктів – соєвої олії, какао, кави. Рослинну сировину для цього привозять з Африки. Здавалося б, шлях від плантацій до споживача виходить довгий, але, виявляється, це вигідно. Підходили до нашого стенду представники міністерства сільського господарства Молдови. Розповідали, що хочуть у себе розвинути органічне землеробство. Тож їх цікавила не лише продукція, але й технології.

Ближче познайомилися ми й із колегами з України. Деякі з них на цій виставці вже не вперше, тож мають досвід, як краще представити свою продукцію. Відповідно й ми, роздивляючись стенди інших експонентів, черпали ідеї, які можна буде використати в майбутньому. Були серед українських органічних виробників і такі, котрі здивували незвичайною продукцією. Так, ПП «Граніт-Агро», що працює в Семенівському районі Полтавської області, представило... органічні коноплі. Цю культуру зараз дуже рідко побачиш на полях нашої країни, адже кілька десятиліть тому, через поширення наркоманії та посилення боротьби із нею, коноплі опинилися поза законом. Проте, ця, традиційна для України, культура дає міцне волокно, з якого виготовляють тканини, мотузки, канати, і насіння, придатне для годівлі птахів та для харчування людей. Особливо ціниться зараз конопляна олія, що має ряд корисних для здоров'я властивостей. Вітчизняні селекціонери вивели сорти коноплі, які практично не містять наркотичної речовини. Отже, наші колеги-аграрії зробили ставку на відродження цієї культури й не прогадали – попит на неї за кордоном виявився високим. Тож цього року планують збільшити площу посівів.

Серед заходів, які відбувалися в рамках виставки, найважливішим для української делегації був Форум «Україна як надійний постачальник органічної продукції», участь в якому взяли й ми. Загалом на ньому були присутні близько 80 осіб із 10 країн. Представники органічних компаній-трейдерів з різних країн Європи під час заходу відзначили роль України як багатообіцяючої країни-виробника і експортера органічної продукції. «Завдяки Форуму ми змогли започаткувати конструктивний відкритий діалог з Європейською Комісією щодо удосконалення торгівельних відносин та постачання продукції з України», – підсумувала директор консультативного органу ТОВ «КьюС» Ксенія Гладченко.

Загалом виставка засвідчила, що нам є куди розвиватися, до чого прагнути. Адже світовий ринок органічної продукції щороку зростає на 10%, і попит на неї перевищує пропозицію. В Україні теж щороку збільшуються площі земель, сертифікованих для виробництва такої продукції. Проте, загальна частка органічного виробництва в усьому сільському господарстві України – лише 1%, за кордон торік було експортовано 60 тис. т органічної продукції. Тому цей напрямок господарювання має великі перспективи. Як зазначив за результатами виставки генеральний директор сертифікаційного органу «Органік Стандарт» Сергій Галашевський, «Україна широко відома як «житниця Європи». Завдяки розміру та родючому чорнозему Україна має дуже сприятливі умови для сільськогосподарського виробництва. Але якщо раніше Україна в органічному секторі сприймалася як новачок, то тепер, завдяки отриманому досвіду, Україна стала рівноцінним партнером в органічному світі».

Тож і наше підприємство нині має нові перспективи для розвитку. Адже унікальна технологія, розроблена Семеном Свиридоновичем Антонцем, великий досвід органічного господарювання, оздоровлений родючий чорнозем, наявність як рослинницької, так і тваринницької галузі, роблять ПП «Агроєкологія» серйозним учасником органічного ринку в світових масштабах. І участь у виставці засвідчила, що ми рухаємося в правильному напрямку. Зараз ми продовжуємо спілкуватися із закордонними партнерами, з якими познайомилися в Німеччині, готуємо контракти, визначаємо, які культури найвигідніше сіяти цього року. Робота триває, і виставка «BioFach» – одна із подій, які надихають, розкривають нові горизонти.

Олександр Фесенко, економіст

Генеральний директор ПП «Агроєкологія» Гліб Лук'яненко (другий праворуч) спілкується із зарубіжними партнерами

Тваринництво

Поліпшуємо роботу з відтворення стада

Дуже важлива ділянка роботи в тваринництві – відтворення стада. Щоб поліпшити результати цієї роботи, ми провели тренінг-практикум для операторів штучного осіменіння.

Тренінг був спрямований на те, щоб після нього роботу з відтворення стада підняти на такий рівень, який дозволить скоротити по підприємству тривалість сервіс-періоду, організувати вчасну підготовку тварин до осіменіння, зменшити витрати спермодоз. Участь у заході взяли оператори штучного осіменіння й ветлікарі. Для проведення тренінгу запросили досвідченого фахівця Андрія Андреева з компанії «Українські ферми», яка надає різноманітні послуги в галузі відтворення великої рогатої худоби. Він – ветеринарний лікар, один із кращих спеціалістів в Україні з гінекології та штучного осіменіння.

Тренер провів практичні заняття на всіх молочно-варних фермах нашого підприємства, індивідуально працюючи з кожним оператором штучного осіменіння й ветеринаром ферми. Були проведені ректальні обстеження проблемних корів. Хотілося б, щоб усі наші оператори й ветлікарі вміли якомога раніше визначати наявність тільності, тих чи інших проблем у тварини. Це важливо, тому що дозволяє вчасно розпізнати захворювання репродуктивної системи й призначити відповідне лікування, скоротити сервіс-період, зменшити кількість неплідотворних осіменінь. Та для цього потрібні і знання, і практика і досвід. Тож Андрій Андреев організував заняття так, щоб кожен їхній учасник зміг потренуватися в отриманні необхідних навичок. А ще фахівець порекомендував не бути на фермі лише спостерігачами, які чекають, коли тварини прийдуть в охоту, а готувати їх до осіменіння. А для цього заздалегідь проводити вимірювання ректальної температури, перевіряти, чи нема якихось запальних проце-

сів, проводити лікування, якщо це необхідно. Така турбота сприятиме збереженню здоров'я корів і телиць, а відповідно й поліпшить результати з відтворення стада.

Багато уваги А. Андреев приділив стану робочих місць операторів штучного осіменіння – дотриманню чистоти, умовам зберігання інструментів, наявності необхідних інструкцій. Виявилося, що найкраще своє робоче місце утримує Інна Михальченко з МТФ №4.

Порадувала робота Олексія Дубини з МТФ №5. Він має ветеринарну освіту, що добре допомагає йому і в роботі з відтворення стада. Так, він без апарату УЗД вміє безпомилково визначати тільність у тварини вже на 60-й день після запліднення, тоді як його колеги здебільшого лише на 90-й. У нього найвищий відсоток плідотворних осіменінь по господарству.

Добре знає свою роботу й Ігор Чернецький з МТФ №2, володіючи методами ректального обстеження, необхідними навичками роботи з осіменіння.

На МТФ №1 разом з іншими працівниками пройшла навчання і молодий ветлікар Яна Василенко. Під час занять виявилося, що в неї добра чутливість рук, а це дуже важливо для успішних ректальних досліджень. Яні сподобалася ця робота, тому вона налаштована й надалі їй навчатися. Сподіватимемося, що незабаром вона стане гарним спеціалістом зі штучного осіменіння.

Свіжий погляд фахівця «зі сторони» дозволив помітити помилки, яких припускаються наші працівники. Стосувалися вони, зокрема, розморожування сімені, стерилізації інструментів. Усунення їх також сприятиме підвищенню результативності роботи.

Щоб наші спеціалісти не лише вміли працювати руками, але й добре розуміли фізіологію процесу осіменіння, краще розбиралися в патологіях, для них організували розтин репродуктивних органів вибрактованих корів. Андрій Андреев показав на конкретних прикладах, якими мають бути здорові органи, як вони змінюються під час хвороб, як відбувається запліднення.

Фото Віталія Сухоручка

Наприкінці тренінгу всі його учасники зібралися в залі засідань, щоб обговорити результати, прояснити ті чи інші не до кінця зрозумілі деталі, отримати відомості про новітні лікарські препарати, спланувати подальшу роботу. Було помітно, що за час тренінгу наші спеціалісти не лише отримали нові знання й удосконалили вміння, але й стали дружнішими, почали краще розуміти одне одного.

Ми плануємо й надалі, раз на кілька місяців, збирати разом наших операторів штучного осіменіння й ветлікарів, щоб вони могли поділитися досвідом, разом знайти причини невдач чи розповісти колегам про успіхи, обговорити новинки галузі. Це сприятиме кращій роботі кожного спеціаліста й підприємства загалом.

Оксана Прокопенко,
заступник генерального директора з
тваринництва

Семинари

Великі перспективи органічної сої

Одна з сільськогосподарських культур, без яких неможливо уявити сучасний світ, – соя. Цю бобову рослину, що походить зі Східної Азії, нині вирощують та використовують для харчування людей і годівлі тварин у багатьох країнах різних континентів. А останнім часом зростає попит і на органічну сою.

Соевий сир, соус, соєве м'ясо та молоко, добавки для виробництва ковбас, цукерок, олія, борошно, високобілковий корм для худоби – перелічити все, що дає соя, мабуть, неможливо. А має вона таку популярність через високий вміст білку в зерні – від 30 до 50%, який цілком здатен замінити білки тваринного походження. Також у ній багато мікро- та макроелементів і вітамінів. Водночас продукти з неї дешевші, ніж вироблені з м'яса та молока. Тому в бідних країнах, вживаючи сою, населення поповнює нестачу тваринних білків, у багатих – продуктами з цих бобів балансують свій раціон вегетаріанці. Хоча загалом соя – одна з найдавніших культурних рослин: на території Китаю люди почали її вирощувати ще 6–7 тисяч років тому, трохи пізніше вона з'явилася в Кореї й Японії. У Європі про цю рослину науковці дізналися лише наприкінці XVII – на початку XVIII століття, а вирощувати її тут почали взагалі в останні десятиріччя XIX століття. Приблизно в цей час розпочалася цілеспрямована селекція й промислове вирощування сої у США, з'явився інтерес до неї і в Російській імперії. Велика заслуга у поширенні сої на території України належить відомому вченому Івану Овсінському. Він популяризував цю культуру, завдяки йому вона прижилася на землях Таврійської та Херсонської губерній.

Знали сою і в дореволюційній Полтавщині. Навіть у другій половині XX століття тут ще можна було зустріти сою народної селекції, яку в невеликій кількості вирощувало населення. Але сучасна Полтавщина також є осередком серйозної наукової й селекційної роботи. Так, у Глобиному існує Науково-дослідний інститут сої, сорти якого чудово пристосовані до умов нашого регіону і, що важливо, не є генетично модифікованими. Адже зараз, коли зростає інтерес до здорового харчування, багато людей намагаються уникати вживання генетично модифікованих організмів. З цієї ж причини підвищується й попит на органічну сою. І хоча зараз лише 2% цієї культури вирощують для виробництва продуктів харчування, цей ринок є дуже перспективним, в тому числі – й завдяки досить високій ціні на соєве зерно.

Попри всі переваги, традиційно вважають, що сою важко вирощувати органічними методами. Насамперед труднощі пов'язані із необхідністю ретельного знищення

бур'янів на ранніх стадіях розвитку рослин. Зазвичай цю проблему вирішують просто – за допомогою гербіцидів. Та в органічному виробництві це неприпустимо. В ПП «Агро-екологія» ще кілька років випробовувалася технологія вирощування органічної сої. Утім, вирощувати цю культуру не стали через відсутність в країні у той час попиту на органічне зерно сої. Зараз ситуація змінилася, є бажання купити його в Україні, а ще більше – за кордоном. Зважаючи на досить високу врожайність сої – на органічній технології вона дає в середньому 25 ц/га зерна, її виробництво може бути дуже перспективним. Тому цієї весни вирішили засіяти 40 га наших полів цією культурою.

Щоб поповнити свої знання із агротехніки сої, обмінятися досвідом з іншими виробниками, почути світові новини цієї галузі, ми нещодавно побували в Києві на семінарі «Майбутні виклики щодо експорту органічної сої з України», організованому в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток органічного ринку в Україні». Під час семінару обговорили цілий ряд питань: сертифікації органічної сої, тенденції ринку, транспортування продукції за кордон тощо. На цих питаннях зупинилися представники проекту, в тому числі – експерт зі Швейцарії Торальф Ріхтер, а також представники Асоціації «Дунайська соя».

Для агрономів, звісно, найцікавішим було обговорення сортів та технології вирощування. Про це докладно розповіли представники ТД «Соевий вік» і ТОВ «Жива нива». Так, Олександр Ушаков, директор компанії «Соевий вік», що в Кіровоградській області, представив сорти власної селекції. Зокрема, нас зацікавили ультратранні сорти «Аннушка» й «Білявка», перспективні для вирощування в наших умовах. Також він поділився багаторічним досвідом вирощування цієї культури. Адже працюючи з нею, треба брати до уваги ряд особливостей. Так, це теплолюбива рослина, тому сіяти її в нашому регіоні рекомендують піс-

ля 15 травня, коли ґрунт прогріється вище +10°C, а повітря – до 25°C. Не можна заробляти насіння дуже глибоко. Боротьбу з бур'янами починають досходовим боронуванням штригальною бороною. Загалом у середньому проводять три боронування. Це потрібно ще й для руйнування кірки на поверхні ґрунту, яка негативно впливає на сходи. Утім, коли рослини проростають, проводять боронування не слід, щоб не пошкодити сім'ядолі. Тобто, агроном повинен дуже ретельно стежити за всіма переліченими факторами й вчасним та правильним виконанням технологічних процесів. До речі, представники деяких господарств, присутні на семінарі, говорили, що використовують ручне прополовання сої. Звісно, там, де її вирощують на невеликих площах, – у фермерських господарствах або на селекційних ділянках.

Важливо правильно визначити місце сої у сівозміні. Так, хорошими попередниками для неї є озимі та ярі зернові, просапні, сидеральні культури. Сама ж соя, зважаючи на те, що це – бобова культура, яка збагачує ґрунт біологічним азотом, добрий попередник для озимої пшениці, кукурудзи, ряду кормових, овочевих культур. Утім, не можна її сіяти відразу після інших бобових культур чи перед ними, тому що вони мають спільних шкідників і хвороби. Також сою можна повертати на одне й те саме поле в сівозміні не раніше, ніж через три роки, а краще через чотири – п'ять.

Щоб краще розвивалися бульбочкові бактерії на корінні сої, рекомендують перед посівом обробляти насіння спеціальними бактеріальними препаратами, дозволеними для використання в органічному землеробстві. Також бактеріальні препарати застосовують для боротьби зі шкідниками й хворобами. Перспективним є використання комах трихограм для знищення ряду лускокрилих шкідників.

Ще є багато тонкощів у культивуванні сої. Безперечно, успіх її вирощування залежить і від умов конкретного господарства, погоди тощо. Але органічне господарювання – це постійний творчий процес. Тож цього року почнемо відпрацьовувати власну технологію вирощування, спираючись на досвід, що вже є в господарстві, і на отримані нові знання.

Наприкінці семінару на його учасників чекав сюрприз: дегустація різних соєвих продуктів, вироблених ТОВ «Вегетус Україна». Всіх зацікавив соєвий сир тофу. За словами виробників, його споживання позитивно впливає на здоров'я. Переробку сої можна організувати і на нашому підприємстві. Зокрема, на нашій олійниці можна виробляти соєву олію.

Отже, сподіваємося, що ця цікава культура приживеться на наших полях і поповнить лінійку органічної продукції.

Сергій Сиволога, Богдан Маляр, агрономи

170 років В. В. Докучаєву

Полтавщина в житті та науковій діяльності В. В. Докучаєва

У 2016 р., у рік відзначення 125-річчя Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, виповнюється 170 років від дня народження видатного вченого світового виміру, засновника музею-ювіляра В.В. Докучаєва. Але це не єдиний факт, який пов'язує цього велета думки з нашим краєм. Тож маємо можливість висвітлити їх у цій публікації.

Василь Васильович Докучаєв – природознавець, основоположник наукового генетичного ґрунтознавства, загальної агрономії, вчення про географічні зони, провісник вчення про біосферу та екологічного напрямку в природознавстві. Автор понад 250 наукових праць. Найголовніше досягнення вченого – створення нової галузі науки – генетичного ґрунтознавства. Вже стало загальновідомим, що він відкрив четверте царство природи – ґрунти, які співіснують з мінералами, тваринним і рослинним світом. Ця закономірність рівнозначна періодичному закону хімічних елементів Д.І. Менделєєва. В.В. Докучаєв вперше довів, що ґрунти на земній поверхні утворюються внаслідок взаємодії клімату, рослинних і тваринних організмів, складу і будови материнської породи, рельєфу місцевості, геологічного віку, інших факторів. Вчений розкрив величезну значущість ґрунтів у житті земних цивілізацій як головного сполучника між живою і неживою природою, між земним і космічним. Досягненням В. В. Докучаєва є метод дослідження природи, який полягає в комплексному охопленні різноманітних природних об'єктів і явищ. Цей підхід став ключем до синтетичної концепції про біосферу Землі, пізніше створеної його учнем В.І. Вернадським.

Вивчення природних умов у генетичному взаємозв'язку дозволило В.В. Докучаєву створити вчення про географічні, або, за його термінологією, «природно-історичні» зони. Ідеї В.В. Докучаєва про них та про взаємодію живої і неживої природи стали основою розвитку ландшафтно-географічного напрямку географії та створення праць В.І. Вернадським з нової прогресуючої науки – біогеохімії.

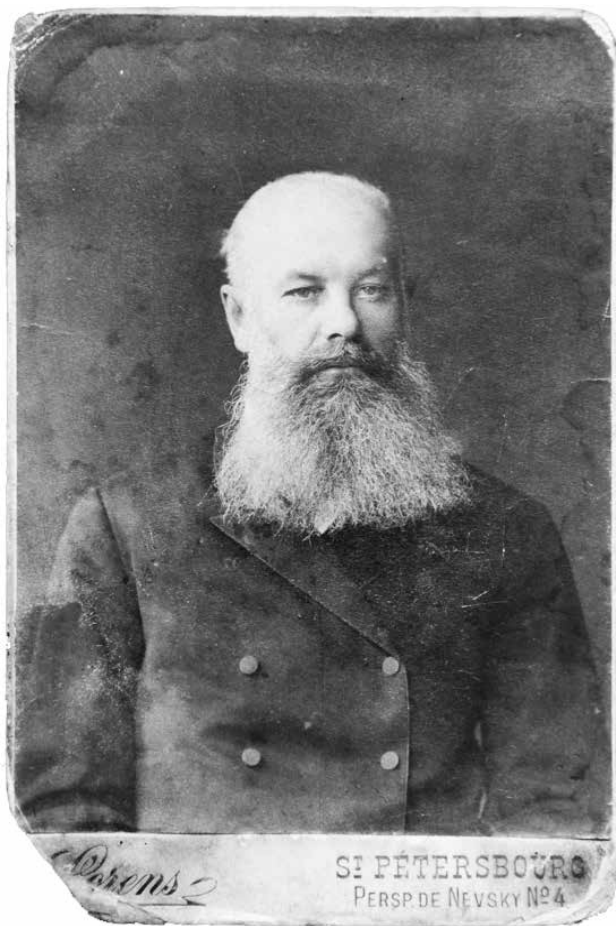
Про всебітне визнання докучаєвського ґрунтознавства свідчать зокрема те, що терміни, які вчений увів у науку про ґрунти, взяті з народної мови – чорнозем, підзол, солонець, солончак, увійшли без перекладу до книг з ґрунтознавства в провідних країнах світу – Англії, Німеччині, США.

Народився В.В. Докучаєв 17 лютого (1 березня) 1846 р. у с. Мілюково (друга назва Ніколо-Низ) Сичевського повіту Смоленської губернії, тепер Новодугінський район Смоленської області Росії, у багатодітній родині сільського священика. Місце народження є унікальним, адже тут, на Валдайській височині, де беруть початок три великих річки Європи – Волга, Дніпро, Західна Двіна, побачили світ три діячі світового виміру – В.В. Докучаєв, М.М. Пржевальський – мандрівник, географ, природодослідник та перший космонавт Ю.О. Гагарін.

Навчався Докучаєв у духовному училищі м. Вязьма, пізніше закінчив з відзнакою духовну семінарію у Смоленську. Як кращий учень був прийнятий до Санкт-Петербурзької духовної академії на безкоштовне навчання, але перспектива духовної кар'єри його не приваблювала, і вже через місяць він перейшов на природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету, який закінчив у 1871 р. З 1872 р. працював консерватором геологічного кабінету університету, у тому ж році обраний дійсним членом Петербурзького товариства природодослідників, з 1873 р. – мінералогічного товариства. З 1874 р. – викладав в Інституті цивільних інженерів. З 1880 р. – доцентом, пізніше (з 1884 р.) – професором, читав курс лекцій з мінералогії та кристалографії у Петербурзькому університеті. У 1892 р. організував при Лісовому департаменті «Особливу експедицію» з геологічних і ґрунтових досліджень на степових дослідних масивах Півдня Росії (Кам'яно-Степовий, Велико-Анадольський, Старобільський), на основі яких були розроблені конкретні плани обводнювальних робіт, створення поєднаних лісових смуг, боротьби з ерозією. У 1892-1895 рр. працював директором Новоолександрійського інституту сільськогосподарства і лісівництва, де створив першу в Росії кафедру ґрунтознавства (у 1914 р. інститут з м. Пулави (Польща) евакуйований до Харкова, тепер це Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва). У 1899 р. з ініціативи Докучаєва став видаватися перший в світі журнал «Почвоведение».

...Шляхи В.В. Докучаєва пролягали полтавською землею. Вперше з Полтавиною Василь Васильович познайомився у 1877 і 1881 рр., під час дослідження чорноземів Російської імперії. Тоді, за його словами, він виходив пішки близько 10 тис. верст (понад 10 тис. км). Відомості про полтавські чорноземи увійшли до класичної праці В.В. Докучаєва «Російський чорнозем», за яку вчений одержав науковий ступінь доктора мінералогії і геології (геології) та був удостоєний вищої академічної нагороди – Макаріївської премії. День захисту В.В. Докучаєвим докторської дисертації в Петербурзькому університеті 10 грудня 1883 р. (за старим стилем) вважається датою народження науки про ґрунти.

У 1888 р. Докучаєв на запрошення Полтавського губернського земства очолив експедицію з дослідження ґрунтів губернії для встановлення підземельного податку відповідно до якості ґрунту, яка стала епохою в історії вивчення природних умов і ресурсів краю. В.В. Докучаєв не обмежився земельно-оціно-

Фотопортрет В. В. Докучаєва, подарований М. О. Олеховському, 1896 р.

вальними роботами, а провів комплексне екологічне вивчення території губернії. Діяльності експедиції сприяла незрівнянна природа Полтавщини, літературні місця, допомога полтавської громадськості. Докучаєв високо оцінив вклад в успіх полтавської експедиції губернського земства, яке відзначалося високоосвіченими діями. До складу експедиції увійшли молоді вчені та студенти – учні В.В. Докучаєва, які пізніше стали всесвітньо відомими. Серед них – В.І. Вернадський – основоположник нових наук і наукових напрямків – геохімії, біогеохімії, радіогеології, вчення про живу речовину, біосферу та ноосферу; К.Д. Глінка – перший ґрунтознавець, який став академіком і президентом Міжнародного товариства ґрунтознавців; Ф.Ю. Левінсон-Лессінг – талановитий геолог; відомий ботанік, професор Харківського університету, А.М. Краснов та інші. Неофіційним учасником експедиції була дружина Докучаєва – Ганна Єгорівна Сінклер-Докучаєва, яка була для вченого справжнім другом і підтримкою, часто надавала допомогу перекладом необхідних йому статей з іноземних мов, якими В. В. Докучаєв не володів. Після її смерті, у статті «Місце і роль сучасного ґрунтознавства в науці та житті», вчений назвав її першою жінкою-ґрунтознавцем Росії. Результатами діяльності експедиції стала перша в Російській імперії 10-верстова карта ґрунтів Полтавської губернії, багаті колекції ґрунтів, гірських порід, викопної фауни, гербарій рослин. За матеріалами Полтавської експедиції у 1889-1894 рр. було написано і видано 15 повітових випусків та 16-ї – загальний по губернії з картками: гіпсометричною, ґрунтів, льодовикових відкладів. Звіти були опубліковані за загальною редакцією Докучаєва під назвою «Материалы к оценке земель Полтавской губернии. Естественно-историческая часть». На основі досліджень, проведені здебільшого на Полтавщині, В.В. Докучаєв написав першу в світовій природознавчій літературі географо-ґрунтознавчу працю «Наши степи прежде и теперь», яка увійшла до золотого фонду кращих творів всесвітньої наукової літератури.

Матеріали полтавської експедиції експонувались на міжнародних виставках. Так, у 1889 р. на Всесвітній виставці в Парижі, присвяченій 100-річчю Великої французької революції, у відділі російських ґрунтів були представлені зразки з Лубенського та Полтавського повітів, а також карти ґрунтів (рукописні) цих повітів, складені Ф.Ю. Левінсоном-Лессінгом і А.С. Георгієвським. Відділ російських ґрунтів одержав золоту медаль, а особисто В.В. Докучаєва було нагороджено Хрестом французького ордена «За заслуги із землеробства» і присвоєно звання «Заслужений кавалер землеробства». У 1893 р. на Всесвітній Колумбовій виставці у Чикаго до 400-річчя відкриття Нового світу іспанським мореплавцем Христофором Колумбом, були представлені зразки ґрунтів з колекції В.В. Докучаєва та до її відкриття видано англійською мовою працю «Наши степи прежде и теперь», (раніше, 1892 р. ця праця друкувалася французькою мовою), які одержали високу оцінку. У 1900 р. на Всесвітній виставці в Парижі В.В. Докучаєву було присуджено вищу нагороду Grand prix за експонування зразків ґрунтів, численних карт: рельєфної, карти ґрунтів, карт давніх та сучасних лісів Полтавської губернії; наукової життєвості Полтавської експедиції та світлин полтавських краєвидів.

Ім'я В.В. Докучаєва вписано і в історію музейної справи. З його ініціативи створено Природничо-історичний музей Полтавського губернського земства (нині Полтавський краєзнав-

чий музей імені Василя Кричевського). В.В. Докучаєв приділяв велику увагу пропаганді наукових знань музейними засобами і вважав музеї «носіями світла та життя». На думку В.В. Докучаєва, кожна губернія повинна мати свій краєзнавчий природничо-історичний музей як практичний центр наукової роботи, який би сприяв популяризації природничо-історичних знань. У статті «Земський губернський музей» (проект статуту) Докучаєв розробив типовий статут музею з детальним викладом його мети і завдань. З його ініціативи була створена низка інших земських природничо-історичних музеїв.

В основу відкритого у вересні 1891 р. природничо-історичного музею Полтавського губернського земства лягли колекції, зібрані експедицією В.В. Докучаєва, які включали 4202 зразків ґрунтів, 422 – гірських порід, колекцію викопних молюсків 32-х видів та гербарій рослин – 862 гербарних аркуші. Пізніше важливим надбанням музею стала колекція, подарована В. В. Докучаєвим, що розкривала його вчення про ґрунтові зони – зразки ґрунтів з різних ґрунтових зон і схеми розподілу ґрунтових зон у північній півкулі. До наших днів у музеї збереглися унікальні експонати з докучаєвської колекції, а також зібрані багаті матеріали, пов'язані з життям і творчістю вченого, із святкуванням у 1983 р. за рішенням ЮНЕСКО 100-річчя виходу в світ «Російського чорнозему», інші, які складають музейний фонд В.В. Докучаєва.

Справжнім скарбом національної науки та історії є колекція зразків ґрунтів, яка на сьогодні нараховує 3802 одиниці. Порівнюючи ґрунти, зібрані учасниками докучаєвської експедиції наприкінці XIX ст. із сучасними ґрунтами, можна прослідкувати, які зміни відбулися з найважливішим природним ресурсом, що, за словами В.І. Вернадського є «благородною іржею землі». У 2012 р. в рамках угоди між Полтавським краєзнавчим музеєм і Кременчуцьким національним університетом імені Михайла Остроградського було проведено порівняльний аналіз визначення гумусу та хімічного складу в чорноземах сучасних біоценозів з ґрунтами, зібраними на території Кременчуцького повіту учасником докучаєвської експедиції В.І. Вернадським. Для цього були відібрані мікрокількості із зразків, що зберігають у музеї, і зразків ґрунтів у локалітетах, які відповідають місцям відбору проб у 1892 р. Цікаві результати цього експерименту, зокрема, дані порівняльного аналізу визначення гумусу в чорноземах сучасних біоценозів з ґрунтами 120-річної давнини показали втрату органічної речовини (зменшення вмісту гумусу на 1,1 %) внаслідок експлуатації чорнозему.

Серед меморіальних речей, що зберігаються у музеї, – кишеньковий годинник, яким користувався вчений під час роботи полтавської експедиції. Годинник у сталевому корпусі з діючим механізмом швейцарської фірми «Павел Буре», який, очевидно, Докучаєв придбав у Петербурзі або Москві, адже там були підприємства швейцарської фірми, де збирали годинники з імпортованих деталей. Годинник має кілька циферблатів, які показують час доби, дні тижня, число місяця. Секундний циферблат має проріз, де на синьому фоні зображені зірки і місяць з рисами людського обличчя, він вказує не тільки секунди, а й фази місяця.

Цікава історія цього експонату. Після закінчення роботи експедиції годинник був подарований Докучаєвим на знак дружби і подяки за допомогу діловоду Полтавської губернської земської управи (до цього службовець контрольною палатою) М.М. Матірному. Після смерті останнього цю унікальну річ придбав на початку 20-років XX ст. у його батька кравця Максима Семеновича, що мешкав за адресою: Колонія, власний будинок (згодом вулиця імені Ф. Лассалля, нині вулиця Сковороди), студент біологічного відділу Полтавського інституту народної освіти А.Х. Кашенко (пізніше кандидат сільськогосподарських наук, науковий співробітник Полтавського науково-дослідного інституту свинарства). Музей придбав годинник 1971 р. у сестри А.Х. Кашенка – УХ. Здесенко, яка проживала у Полтаві по вулиці Мазурівській. Відшукав цей унікальний експонат та встановив його історію полтавський журналіст, краєзнавець В.І. Бабенко за дорученням відомого полтавського історика, кандидата історичних наук С.О. Данішевського. В.І. Бабенко вперше повідомив про цю знахідку в 1971 р. на шпальтах газети «Зоря Полтавщини».

Продовження на 4 сторінці

Годинник В.В. Докучаєва, яким він користувався під час Полтавської експедиції

Фото з архіву музею (2 шп.)

Цікавинки

Звичайне диво
зимових пролісків

Пам'ятаєте, як у казці «Дванадцять місяців» дівчинка взимку назбирала в лісі підсніжників? Допомогли їй у цьому чари братів-місяців. А у Полтаві в середині лютого весняні квіти прокинулися без жодного чаклунства. Напевне, просто для того, щоб порадувати людей.

Диво сталося в садку Полтавського літературно-меморіального музею В. Г. Короленка. Прийшовши на роботу 15 лютого, його співробітники ледве змогли повірити власним очам: на проталинах посеред газону, поруч із купами снігу привітно синіли проліски. Звісно, ці квіти – одні з тих, що першими розквітають навесні. Але такого, щоб вони ожили в лютому, в Полтаві ще не бувало.

Утім, пояснити таку незвичайну «поведінку» рослин з наукової точки зору неважко. Як говорить голова Полтавської організації Українського ботанічного товариства, доцент Полтавської державної аграрної академії Віктор Самородов, під тим місцем, де з'явилися квіти, пролягає труба теплотраси. Крім того, температура повітря в лютому була вищою, ніж звичайно. Отже, рослинкам було тепло і знизу, і зверху, тому вони й сприйняли відлигу за весну. Але це пояснення аж ніяк не спростовує того факту, що проліски розквітли аномально рано. Адже теплотраса у цьому місці існує десятиліттями, а квіти в лютому

з'явилися вперше. Тож саме в нинішньому році склалися унікальні сприятливі умови для раннього розвитку пролісків.

Працівники музею, помилувавшись квітами, вирішили в'яснити, яким був лютий сто років тому. Провідний науковий спеціаліст Людмила Ольховська розповіла, що серед листів В. Г. Короленка є й написаний 16 лютого 1916 року. Володимир Галактіонович пише в ньому своєму другу Василю Григор'єву: «...А в нас тут загнула справжня зима, чому можна лише радіти: гірше сльота й гниль. От тільки не зовсім гармонує це з «дров'яним питанням». Тож Володимир Галактіонович та інші полтавці у ті дні про квіти могли тільки мріяти.

...А цієї зими проліски на меморіальній садибі квітнуть. І це таки справжнє диво. Нехай до весняного буяння природи ще кілька тижнів – сині дзвіночки пролісків уже співають про весну, пробудження до життя, надію на тепло, сонце й любов. І все це неодмінно буде.

Ганна Козельська

Проліски

*Навколо синіми зірками
рясніють крихітки-квітки.
В сузір'я ніби об'єднались,
в сухому листі острівки.*

*Немов рушник повишивала
земля у барви-цвіт рясний.
Весна у пролісках яскрава,
і день цей радісний, ясний.*

*Неначе юності краплини,
як чисті блискітки небес.
Чарують ніжно щохвилини,
мов світлі ріки – сотні плес.*

*Іду, уважно обминаю:
Я лише гість у цій красі –
Злякав бджолу – летіла скраю,
Де квітнуть проліски в росі.*

Андрій Гагін

170 років В. В. Докучаєву

Полтавщина в житті та науковій діяльності В. В. Докучаєва

Продовження. Початок на 3 сторінці

З меморіальних речей привертають увагу: візитка В.В. Докучаєва, подарована господареві хати у Нових Санжарах І.В. Півню з дарчим написом ученого: «Приношу Вам признательность за образцовый порядок дачи. Профессор В.В. Докучаев. 11 августа 1891 г.», яку передала музею дочка І.В. Півня С.І. Левкович; фотопортрет Докучаєва, подарований першому завідувачу музею М.О. Олеховському, на звороті якого автограф вченого: «Уважаемому и дорогому Михаилу Александровичу Олеховскому на добрую память май 1896». Ця світлина зберігалась у молодшої доньки М.О. Олеховської – О.М. Божко і була передана музею у 1961 р. Оригінальний фотовідбиток 1891 р., зроблений у Нових Санжарах, був подарований музею у 1956 р. донькою Ф.Ю. Левінсона-Лессінга В.Ф. Івановою. На ньому зображені: дружина Докучаєва, племянница вченого А.І. Воробйова (викладач російської мови у жіночих середніх навчальних закладах, після смерті дружини вченого доглядала його до кінця життя) та майбутня дружина Ф.Ю. Левінсона-Лессінга В.І. Тарнавська (дочка подруги Г.Є. Сінклер-Докучаєвої – В.П. Тарнавської – активної діячки з організації вищої жіночої освіти в Росії). Цінним поповненням музейного фонду вченого стало останнє і перше ілюстроване видання книги Докучаєва «Русский чернозем» (С. Петербург, 2008 р.), подарованої музею науковцями Центрального музею ґрунтознавства ім. В.В. Докучаєва під час їхньої експедиції місцями, які у свій час досліджував вчений. Частина матеріалів докучаєвського фонду представлена в експозиції відділу природи та постійно діючої виставки «Історія музею».

Після закінчення роботи експедиції В.В. Докучаєв підтримував тісні зв'язки з науковцями музею та Дослідного поля, земськими діячами, членами Товариства сільськогосподарства, почесним членом якого він був обраний в 1892 р. У квітні 1899 р. брав участь у засіданні Полтавського товариства сільськогосподарства, на якому виступив з повідомленням про завдання товариства з розповсюдження в Російській імперії сільськогосподарських знань та умінь у зв'язку з вченням про зони природи. Тоді він дав яскраву характеристику головних сільськогосподарських царств або зон, на які поділив

Зразки ґрунтів докучаєвської колекції з фондів Полтавського краєзнавчого музею

північну та південну півкулі. Влітку 1900 р. на запрошення губернського земства В.В. Докучаєв приїздив до Полтави, де прочитав земським працівникам і місцевій інтелігенції цикл лекцій з ґрунтознавства. Під його керівництвом для слухачів були проведені екскурсії на Полтавське дослідне поле, по Полтавському повіту, під час яких В.В. Докучаєв ознайомив учасників з типовими ґрунтами та найпростішими способами їх аналізу. У 1901 р. Докучаєв останній раз приїздив до Полтави і знову віддав створений ним музей.

Полтавська губерньська земська управа після його смерті (26 жовтня (8 листопада) 1903 р., Санкт-Петербург, Смоленське лютеранське кладовище), відзначаючи заслуги у вивченні природи краю та створенні музею, ухвалила виділити кошти на виготовлення портрету вченого. За деякими припущеннями, портрет В.В. Докучаєва, вміщений в експозиції музею, був намальований талановитим українським портретистом Г.І. Циссом і загинув у роки фашистської окупації.

У наш час полтавці свято бережуть пам'ять про В.В. Докучаєва. Його ім'я носять вулиці у Полтаві, Кременчуці (Крюківський район). У Полтаві на головному корпусі Полтавської сільськогосподарської дослідної станції імені М.І. Вавилова у 1989 р. до 105-ї річниці

цієї наукової установи відкрито меморіальну дошку на честь дослідників, які працювали тут. Серед плеяди вчених другим викарбуване ім'я В.В. Докучаєва. У музеї станції видатному ґрунтознавцю присвячений окремий розділ експозиції, де представлені унікальні експонати: 4-метровий моноліт темно-сірих опідзолених ґрунтів, узятий у 1888 р. В.В. Докучаєвим на Старому хуторі Полтавського дослідного поля, та кольорова десятиверстова карта ґрунтів Полтавської губернії (93 x 69 см), видана Полтавським губернським земством у 1893 р. У Кременчуці на будинку по вулиці К. Маркса, 10-а (колишній готель «Вікторія») у 2001 р. встановлено меморіальну дошку на честь В.В. Докучаєва та В.І. Вернадського, які зупинялись тут у 1890 р.

На Полтавщині є й жива пам'ятка, пов'язана з ім'ям В.В. Докучаєва. Це лісосмуга О.О. Ізмаїльського, насаджена на початку 90-х років XIX ст. за участю Докучаєва на хуторі Дячкове Полтавського повіту (тепер село Дячкове Диканського району). О.О. Ізмаїльський – український агроном, ґрунтознавець, тісно співпрацював з Докучаєвим під час роботи полтавської експедиції. Лісосмуга, де збереглися дерева з первісної посадки, у 1979 р. оголошена ботанічною пам'яткою природи місцевого заповідного фонду.

Справжнім духовним пам'ятником видатному вченому стала книга полтавських дослідників «В.В. Докучаєв і Полтавщина: факти, документи, бібліографія», яка побачила світ у 2007 р. і була приурочена до 160-річчя від дня народження видатного вченого та 115-річчя заснованого ним музею.

Найбільш вагомим пам'ятником В.В. Докучаєву світового виміру є діяльність ПП «Агро-екологія». Розташоване у самому центрі Полтавщини, там де пролягали шляхи вченого та його полтавських учнів і друзів, підприємство під мудрим проводом Героя України С.С. Антонця у практичній діяльності поєднало сучасні агротехнології з науковою думкою великого ґрунтознавця. І це не на окремих ділянках чи полях, а на семи тисячах гектарів родючих чорноземних земель. Органічна рослинницька продукція, вирощена на цих полях, йде на виробництво високоякісних круп та борошна, на годівлю тварин, які дають екологічно чисте молоко і м'ясо.

На землях «Агро-екології» понад 40 років цілеспрямовано не ведеться оранка. Крім цього, тут не використовують пестицидів та мінеральних добрив. Це формує унікальний мікробно-мікоризний комплекс – головного творця (за Докучаєвим) родючості ґрунту та чинника стійкості біоценозів. Не дарма один із іноземних гостей, експерт ФАО Мухамед Хазем Калаї, після відвідин господарства констатував, що тамтешній ґрунт слід продавати у пакуночках в аптеці, такий він здоровий та поживний. А чого варті розроблені в «Агро-екології» запатентовані способи каскадної сидерації гречки, мульчування ґрунту, підвищення родючості малопродуктивних земель..., всього і не перелічити. Головне, що досвід «Агро-екології» підтвердив думку В.В. Докучаєва, що при систематичному багаторічному дбайливому догляді чорнозем перетворюється на справжнього царя ґрунтів, який становить наше вікопомне багатство, цінніше навіть за золото!

Пам'ятаємо про це і не тільки в ювілейний Докучаєвський рік. Нехай творча спадщина видатного науковця прислужиться не лише ПП «Агро-екологія», а з її подачі стане надбанням усього аграрного загалу Полтавщини.

Світлана Кизим,
Віктор Самородов, краєзнавці

«АГРО-ЕКО» – науково-виробниче видання ПП «Агро-екологія»

Зареєстровано управлінням у справах преси та інформації облдержадміністрації 25.08.2003 р. Св. ПЛ 596

ЗАСНОВНИК:
Приватне підприємство
«Агро-екологія»
ВИДАВЕЦЬ:
Приватне підприємство
«Агро-екологія»

ШЕФ-РЕДАКТОР:
С.С. Антоненко
ВІДПОВІДАЛЬНА
ЗА ВИПУСК:
Г. А. Козельська

РЕДКОЛЕГІЯ:
А.С. Антоненко,
В.М. Самородов,
К.І. Ярченко,
Ю.Д. Лега.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
38013, Шишацький район,
с. Михайлики, вул. Леніна, 26
тел. (05352) 9-78-59, 9-76-36.
Газета виходить двічі на місяць.
Наклад: 1300 екз.

ВІДДРУКОВАНО
у ТОВ «Видавництво
«Миргород»
Зам. №
Розповсюджується
безкоштовно.